

Hör, Härma och hitta Groovet

En processbeskrivning om att ta fram en lärobok för nybörjare
på elbas

Stefan Lindblom

Examensarbete för Musikpedagog (YH)-examen

Utbildningen i Musik

Jakobstad 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Stefan Lindblom

Utbildning och ort: Musik, Jakobstad

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Musikpedagog

Handledare: Marcus Söderström

Titel: Hör, Härma och hitta Groovet – En processbeskrivning om att ta fram en lärobok för nybörjare på elbas

---

Datum 12.04 2018

Sidantal 20

Bilagor 2

Abstrakt

Att spela elbas kan ibland vara en utmaning för nybörjare. Förutom att instrumentet är stort och många gånger upplevs som trögspelat, krävs det oftast ett sammanhang för att en elbas ska bli riktigt rolig att spela. Detta gäller speciellt i början av utvecklingen, och den unga basisten kan förlora intresset fort om detta förbises.

Syftet med detta praktiska examensarbete är att, med aktionsforskningens principer som grund, utveckla en lärobok speciellt riktad till dem som inleder sina elbasstudier i musikskolemiljö. Syftet är samtidigt att ombepröva egna metoder och ingrodda tankesätt gällande nybörjare på elbas.

Denna processbeskrivning skall ge läsaren en inblick i de olika arbetsskeden som utvecklandet av denna lärobok för elbas inneburit, och förhoppningsvis också väcka lite diskussion om saker som eventuellt ännu kan förbättras gällande nybörjarundervisningen inom rytmisk musik.

Språk: Svenska

Nyckelord: elbas, undervisningsmaterial, nybörjare

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Stefan Lindblom

Koulutus ja paikkakunta: Musiikki, Pietarsaari

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Musiikkipedagogi

Ohjaaja: Marcus Söderström

Nimike: Hör, Härma och hitta Groovet - Prosessikuvaus aloittelevalle sähköbasistille tarkoitetun oppikirjan teosta.

Päivämäärä 12.04 2018

Sivumäärä 20

Liitteet 2

Tiivistelmä

Sähköbasso voi joskus olla haastava soitin aloittelijalle. Ei ainoastaan siksi että soitin on jo itsessään suurehko ja voi alussa tuntua hyvinkin kömpelöltä hallita , vaan pikemminkin siksi, että sähköbasso useimmiten vaatii musiikkia ympärilleen ollakseen mielenkiintoinen heti opintojen alussa. Aloittelevalla basistilla voi kadota kiinnostus hyvinkin äkkiä, ellei tähän tarpeeseen vastata.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on toimintatutinnan periaatteiden avulla luoda musiikkiopistonopintojaan aloittelevalle sähköbasistille sopivaa oppimateriaalia kirjan muodossa, ja näin myös pyrkiä luomaan paremmat edellytykset kehitykselle heti opintojen alussa. Tarkoituksena on myös haastaa omia näkemyksiä ja syvälle juurtuneita toimintatapoja aloittelijoiden suhteen.

Tämän prosessikuvauksen tarkoituksena on kertoa lukijalle kirjanteon eri työvaiheista, ja toivon mukaan myös herättää keskustelua siitä, millä tavalla voimme vielä kehittää alkeisopetusta rytmimusiikin saralla.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: sähköbasso, opetusmateriaali, aloittelijat

BACHELOR'S THESIS

Author: Stefan Lindblom

Degree Programme: Music, Pietarsaari

Specialization: Music Pedagogue

Supervisor: Marcus Söderström

Title: Hör, Härma och hitta Groovet – A process description about developing a book of learning material for the beginner

---

Date 12.04 2018

Number of pages 20

Appendices 2

Abstract

Playing the electric bass might be something of a challenge for the beginner. Not necessarily because of its size, nor its somewhat cumbersome playability, but mainly because it usually requires a musical context to be truly interesting to play. This is especially true in the beginning of a young bassists development. A young bass player might lose interest quickly, if this demand is not met.

The purpose of this thesis is the development of a book of learning material suitable for entry-level students in a music school environment. The aim has also been to somewhat review my own routines and practices in teaching young students.

This process description aims to give the reader a view of the different work stages necessary in the making of this book. Another goal is also to incite discussion of possible ways to further develop the teaching of young students in the pop- rock- and jazz-field.

Language: Swedish

Key words: electric bass, teaching material, beginners

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemformulering och Syfte.....	1
1.2	Val av forskningsansats, samt idéer och målsättningar.....	3
2	Planering.....	5
2.1	Grundläggande tankar och idéer.....	5
2.2	Planering av innehållet i det tidiga skedet.....	6
2.3	Arbetet med en ny läroplan för elbas.....	7
2.4	Målgruppen	7
3	Arbetet med boken.....	8
3.1	Att skriva basgångarna och komponera övningslåtarna.....	8
3.2	Inspelning av övningslåtarna	9
3.3	De praktiska övningarna	10
3.4	Infosidan.....	11
3.5	Fotografier och visuellt utseende	11
4	Låtarna.....	12
4.1	Betong-Rock.....	12
4.2	Grus-Blues.....	12
4.3	Den Envisa Tuggaren	13
4.4	Dr. Funkensteins Monster Groove.....	13
4.5	Testpilot.....	14
4.6	Ja-Maika	14
4.7	Den Galna Karusellen.....	14
4.8	Basistens Hemliga Låda	14
4.9	Växla Upp, Växla Ner	15
4.10	Elvis Gamla Bilskrälle.....	15
4.11	A Minor Pop Incident.....	15
4.12	Skalbaggarnas Gånglåt.....	15
4.13	Den (alltför) Stora Balladen.....	16
5	Diskussion	17
6	Sammanfattning.....	19
7	Källförteckning.....	20

Bilagor:

1. Hör, Härma och hitta Groovet (lärobok).
2. Ljudmaterial till boken.

Bilagorna finns tillgängliga på begäran.

1 Inledning

Att spela elbas kan ibland vara en utmaning för en nybörjare. Instrumentet i sig är rätt stort och kan av yngre elever ofta upplevas som trögspelat. Utöver det behöver den ofta ett sammanhang för att bli riktigt rolig att spela. Detta gäller speciellt de första åren av utvecklingen. Unga elever tappar lätt motivationen att öva, om läraren bara kör på med övningar och basgångar utan koppling till ett tydligt musikaliskt sammanhang. Många gånger kan svårigheten också ligga i att hitta lämpliga låtar att spela med en ung elev. Elevens egna favoriter kan inledningsvis vara alltför svåra att ta itu med. Med lite bearbetning kan nog vissa av dessa önskelåtar fungera bra som motiverande faktorer, men själva innehållet i undervisningen blir snabbt lidande om det enbart ägnas tid åt att spela dessa motivationshöjare. Ibland kan det rentav kännas som om urvalet av tillräckligt enkla pop- och rocklåtar tar slut ganska fort, eller att dessa i slutändan ändå inte riktigt innehåller det man som lärare vill, eller borde ta upp.

1.1 Problemformulering och Syfte

Syftet med detta arbete är att utveckla en lärobok med målet att ge en bättre start i en ung basists musikstudier, och förhoppningsvis också hjälpa den i lärarrollen i sitt möte med yngre elever. Syftet är också att ifrågasätta och ombepröva egna metoder och tankesätt gällande nybörjare i yngre ålder, och samtidigt även i viss mån granska musikinstitutens agerande gällande nya elever.

Jag inledde själv min bana som elbaslärare i slutet av åttiotalet. Började arbeta på några av musikinstituterna i Österbotten år 1993. På den tiden togs elever alltid in via urvalsprov, och var oftast i tonåren. Det var mer sällan fråga om regelrätta nybörjare, eftersom nästan alla hade en viss erfarenhet av sitt instrument att bygga vidare på. Själva kursinnehållet var också utformat för elever med tidigare erfarenhet av musicerande.

Nuförtiden, i varje fall på de musikinstitut jag jobbar, tas elever in på ett så kallat provår utan urvalsprov och är i regel betydligt yngre. De nya eleverna är oftast i åldern 7-12 år. I stort sett ingen av dessa elever har tidigare erfarenhet av sitt instrument. Ibland är till och med själva instrumentet för stort för att hantera. Elbasar finns inte i olika storlekar i samma utsträckning som till exempel är fallet med stråkinstrument. Den inledande nivån i de tidigare läroplanerna har många gånger varit alldeles för krävande för dessa nya elever, och även de läroböcker jag haft i min arsenal brukar i regel börja enkelt, för att sedan alltför

fort gå vidare till mer avancerade övningar. Man har som lärare blivit tvungen att försöka skrapa ihop det man kan av befintligt material, och utöver det skriva mycket själv. Ibland har det känts svårt att hitta struktur och riktning på undervisningen av de yngsta eleverna. Vid diskussioner med kollegor har det visat sig att även många andra upplever samma problem.

Inom den klassiska musikundervisningen är yngre elever ingen ny företeelse, och därigenom finns det också gott om läromaterial riktat just till denna målgrupp. Gällande rytmn musiken är situationen en lite annan. Det verkar finnas gott om material för avancerade studier, men ett betydligt snävare utbud för nybörjare. Detta kan nog emellertid variera rätt mycket från instrument till instrument.

Kan under inga omständigheter påstå att jag bekantat mig med alla böcker för elbas som getts ut. Men uppfattningen jag ändå fått, är att det råder större brist på material för nybörjare just gällande elbas än vad som är fallet på många andra instrument. De mest centrala problemen en lärare ställs inför gällande en ny elev på elbas skulle kunna sammanfattas på följande sätt:

- De minsta kommersiellt producerade elbasarna har en mensur¹ 28-tum. Jämfört med en fullstor 34-tum lång bas är denna alltså aningen större än $\frac{3}{4}$ -dels storlek, vilket i de flesta fall är alldeles för stor för till exempel en 7-åring.
- Elbasen behöver oftast ett sammanhang för att bli rolig att spela. Speciellt i det tidiga skedet av utvecklingen. Musikinstituten har dessvärre inte alltid möjlighet att erbjuda ensembleundervisning åt alla, och de yngsta eleverna är oftast de som först blir utanför.
- Gällande de allra minsta eleverna kan det kännas som om urvalet av tillräckligt enkla, men ändå intressanta, låtar tar slut ganska fort. Detta problem har på sätt och vis också en anknytning till de begränsningar det för stora instrumentet medför. Det finns också rätt knapphändig med undervisningsmaterial för denna målgrupp.
- Det inledande kursinnehållet har hittills i många fall varit för krävande för de allra yngsta basisterna.
- Vissa elever har svårt att hitta kopplingen mellan det de lär sig i teoriundervisningen och det egna instrumentet.

---

¹ Mensur eller skalalängd är måttet på den svängande delen av strängen hos ett stränginstrument.

Målsättningen med denna bok, har varit att utveckla ett material med enkla och grundläggande övningar och övningslåtar, där strävan även varit att i göra kopplingar till grundläggande musikteoretiska saker och gehörsövningar. Meningen är att eleven ska få upptäcka sitt instrument i lugn och ro, på ett lekfullt sätt, och förhoppningsvis få en upplevelse av att lyckas redan i ett tidigt skede.

1.2 Val av forskningsansats, samt idéer och målsättningar

Det huvudsakliga intresseområdet för detta arbete är de allra yngsta eleverna på elbas. Har egentligen gjort observationer gällande mina elever allt sedan jag började undervisa på musikinstitutsnivå år 1993, men i detta arbete lägger jag mitt huvudsakliga fokus på de iakttagelser jag gjort de senaste fem åren. Detta på grund av att det egentligen är under senare år en väldigt märkbar ändring skett. Förutom den redan tidigare nämnda förnyringen av ålderssammansättningen, har musik som hobby i dessa dagar även mycket större konkurrens av ett stort utbud andra hobbyn. Antalet ansökande till musikinstituten har också minskat under de senaste åren, och ibland är det läraren som utsätts för press att dels marknadsföra sitt instrument, och även göra allt för att hålla kvar de elever som blivit intagna. Det har därför blivit av stor betydelse att som lärare skapa en inspirerande läromiljö för eleven, speciellt i starten. Några frågor som ofta dyker upp är:

- Hur väcka en ung elevs intresse, och sedan hålla detta vid liv?
- Vad finns det att göra, då själva instrumentet i sig är alldeles för stort för eleven?
- Hur skapa ett musikaliskt sammanhang åt eleven då tillgång till egentlig ensembleundervisning saknas.

Det är dessa iakttagelser/frågor som fått mina tankar igång, och slutligen lett till att jag som examensarbete valt att utforma lärobok för nybörjare. Den forskningsansats som bäst inbegriper detta arbete är aktionsforskning:

Rönnerman (2011) menar att *”Aktionsforskning bygger på antagandet att de yrkesverksamma själva har kunskap om sin praktik och därför också är bäst lämpade att identifiera områden för utveckling/förändring. Den operationella delen inom ramen för aktionsforskning innebär därefter olika steg i en process som kan liknas vid den ’kvalitativa’ forskningen. De olika stegen brukar liknas vid en spiral av aktiviteter i termer av att planera – agera – observera – reflektera”* (s. 53)

Har i och med detta arbete insett att jag på sätt och vis utövat aktionsforskning i någon form sedan 25 år tillbaka, utan att direkt ha ett namn på begreppet. Skolverket (u. å.) beskriver att *"den som aktionsforskar studerar och får kunskap om sin egen praktik, vilket ger förutsättningar till förändring"*.

Själva tanken om att skriva en bok för nybörjare på elbas har fötts av ett upptäckt behov jag vill bemöta. Försöker här i några punkter sammanställa de idéer som var till grund för min planering. Mina grundläggande tankar har varit:

- Att via övningslåtar ge ett musikaliskt, och förhoppningsvis inspirerande sammanhang där det inkluderas de grundläggande saker eleven bör lära sig.
- Att via enkla gehörsövningar bygga upp elevens förmåga att lyssna och härma, och samtidigt uppmuntra till att självständigt utforska sitt instrument.
- Att hjälpa eleven att i ett tidigt skede bygga kopplingar mellan musikteori och själva instrumentet.
- Att bygga upp elevens tekniska färdigheter via låtmaterial, utan att i ett för tidigt skede behöva utsätta denne för direkta teknikövningar.
- Att i en lugn takt målmedvetet bygga upp elevens notläsningsförmåga genom övningar specifikt kopplade till varje låt som tas upp.

En annan viktig sak jag också beaktat, är att ha med tillräckligt med övningar och övningslåtar menade för elever med små händer och stor bas. Det är just med denna grupp man brukar ha den största utmaningen att hitta saker att spela. Man fastnar väldigt lätt i att enbart spela olika slags kompyrtmer på en ton med dessa elever. Om detta dessutom görs utan ett musikaliskt sammanhang, kan elevens intresse svalna snabbt. Den musikteoretiska kopplingen kan också i det tidiga skedet vara mer underliggande och diskret då det gäller de allra yngsta eleverna. Det är viktigare att bekanta eleven med hur exempelvis skalor och arpeggion låter i ett musikaliskt sammanhang, än att få dem att prestera dessa på ett sätt som liknar ett traditionellt nivåprov.

2 Planering

I detta kapitel presenterar jag mina grundläggande tankar, saker som inspirerat mig, och hur jag slutligen gått tillväga då jag planerat bokens innehåll. Berättar också i korthet om den läroplan för elbas jag själv är med och utvecklar, men gör en avgränsning såtillvida att jag inte går in på djupet gällande denna. Detta skulle i sig nästan kräva ett helt eget examensarbete.

2.1 Grundläggande tankar och idéer

Det intressanta och även speciella med min egen process är att jag på sätt och vis planerat två saker samtidigt. I stort sett jämsides med mitt arbete med boken, har jag också varit med om att utarbeta en ny läroplan för elbas. Inledde egentligen arbetet med boken redan några månader innan det för min del blev aktuellt med att börja på med den nya läroplanen. Det var själva vetskapen om hur arbetsdrygt det kan vara att skriva övningar och dessutom komponera och spela in övningslåtar, som gjorde att jag ville försäkra mig om att vara ute i tid.

Iakttagelser jag gjort under en längre tid, ledde till att jag redan i detta tidiga skede hade en bra uppfattning om hur jag för min del skulle vilja utforma innehållet i den nya läroplanen gällande just de yngsta eleverna. Gällande själva boken var en av de centralaste tankarna att få inbakat lite praktisk teori och gehoörsövningar i innehållet. En av mina absolut viktigaste inspirationskällor gällande detta har varit Paul Harris. Harris (2006) menar att lärare ofta introducerar intressanta idéer och aktiviteter under sina lektioner, men att dagens elever ibland upplever dessa som lösryckta och slumpmässiga utan ett egentligt sammanhang. Så fort läraren medvetet skapar kopplingar till det musikstycke som lärs ut, är det betydligt lättare att göra en avstickare till exempelvis de skalor eller ackord stycket möjligen innehåller.

En annan inspirationskälla gällande min bok har också i viss mån varit Mauno Järvelä, vars undervisning jag hade möjlighet att följa med då han drog en av sina Näppäri²-kurser på Kuula-Institutet under ett veckoslut i september 2017. Eleverna som deltog i kursen fick ge respons om det de varit med om, och de flesta var av åsikten att det var någonting av det bästa de upplevt, i varje fall gällande undervisning i samspel. Även de allra minsta eleverna fick delta, och därigenom själv uppleva känslan av att med en enkel liten stäm

---

² Näpparipedagogiken är utvecklad av Mauno Järvelä, och grundar sig på 300 år gamla spelmanstraditioner härstammande från Kaustby (Kansanmusiikki-Instituutti, u. å.)

få vara med i en tillfredställande och rolig helhet. Det är en liten bit av just den upplevelsen jag på något vis vill få med i min bok. Att till och med en väldigt enkel och avskalad basgång plötsligt blir betydelsefull då den finns med i ett större sammanhang. Därför valde jag att bygga upp just denna bok runt övningslåtar med ljudmaterial. Ljudmaterialet finns i detta fall till för att ge en simulerad bandupplevelse åt den unge basisten. Så kallat play-along-material³ kan ingalunda helt ersätta den riktiga upplevelsen av att spela i band, men kan vara en välkommen hjälp på vägen i den situation där inget samspel finns att tillgå på regelbunden basis. Denna typ av material har funnits länge, och har varit ett mycket populärt hjälpmedel för jazzmusiker i strävan att bli bättre solister. Nuförtiden finns även olika applikationer för exempelvis pekplattor med liknade funktion. Jag har i viss omfattning även själv utnyttjat dessa hjälpmedel i min undervisning, och kan konstatera att de fungerar mycket bra vid självstudier för den som är längre hunnen. Det material jag arbetat fram skiljer sig från det vad dessa applikationer har att erbjuda såtillvida att det är mer specifikt riktat till nybörjare i musikskolemiljö.

2.2 Planering av innehållet i det tidiga skedet

Det viktiga i mitt fall var börja på i god tid, så att eventuella överraskningar gällande arbete inte omkullkastar hela projektet. Jag inledde processen med boken några månader innan det blev aktuellt att börja på själva läroplanen för elbas. Grundat på de iakttagelser jag gjort genom att min egen undervisning gjorde i all enkelhet upp en plan över saker jag ville ha med i den inledande nivån. Den såg ut på följande sätt:

- Dur- och molltonarter upp till 1# och 1b.
- Dur- och molltreklanger i samma tonarter som ovan.
- Dur- och mollskalor, samt dur och mollpentatonik.
- Enkla ackordföljder: I-IV-V och I-VI-IV-V.
- Rytmik baserad på hel- halv- fjärdedels- och åttondelsnoter, samt motsvarande pauser.
- De vanligaste låtstrukturerna: AABA, AAB, 12- och 8-takters blues

---

³ Inspelat låtmaterial där det egna instrumentet saknas och ersätts genom att själv spela med.

Innehållet är egentligen en avskalad/förenklad version av det som tidigare funnits med i nivå ett för elbas. På musikinstitutet jag arbetar kommer de tidigare tre grundnivåerna i försättningen bli fyra studiehelheter, varav den första innefattar nybörjar- och startnivån. Målsättningen för min egen del, är att göra denna betydligt enklare än den nuvarande inledande nivån. Detta för att på ett bättre sätt inkludera de alla yngsta eleverna. För de elever som eventuellt inleder studierna då de redan är lite äldre, och möjligen har mer erfarenhet av att musicera, skall det vara möjligt passera denna startnivå snabbt, eller möjligen starta rakt från studiehelhet två. En studiehelhet skall i regel ta två år.

Efter att ha skissat upp mina tankar om den inledande studiehelheten, inledde jag arbetet med att på sätt och vis överföra detta innehåll till mina övningslåtar. Målsättningen var att baka in allt i ett musikaliskt sammanhang, där låtarna var för sig har ett eller flera delområden de tar upp. Som exempel: det första kapitlet i boken behandlar i huvudsak öppna strängar, men presenterar samtidigt en AABA-form samt en blues 12:a. Vartefter arbetet framskred, prickade jag av de delområden som behandlats.

2.3 Arbetet med en ny läroplan för elbas

I samband med att arbetet med det mer instrumentspecifika innehållet i den nya läroplanen inleddes, fick vi lärare inledningsvis direktivet att bekanta oss med hur Musikinstitutet Avonia i Esbo gått tillväga i sitt arbete gällande samma sak. Meningen var i detta fall inte att kopiera det som gjorts på Avonia, utan snarare syna igenom innehållet för att bilda oss en uppfattning om vad som är relevant för det egna musikinstitutet, och vad som möjligen kan göras på ett annat sätt. På Avonia har det instrumentspecifika innehållet delats i mycket små delområden som fått benämningen taitotaulut⁴ (Musiikiopisto - Avonia, 2015). Uppgiften var alltså att sammanställa ett preliminärt kursinnehåll gällande det egna instrumentet för de fyra studiehelheterna utgående från dessa. Arbetet med kursinnehållet pågår fortfarande i det skede jag skriver detta.

2.4 Målgruppen

Boken riktar sig till nybörjare och startelever. Dessa är ju i regel unga, men inget hindrar att samma material används på en äldre elev så länge denne är ny för instrumentet. Boken är i huvudsak avsedd för enskild undervisning, men kan nog också användas i en mindre gruppundervisningssituation.

---

⁴ Fri översättning: kunskapstavlor. I fortsättningen kallar jag dessa för kunskapstavlor.

3 Arbetet med boken

I detta kapitel beskriver jag hur jag har gått till väga gällande de olika skedena i arbetet efter att min grundläggande planering var gjord. Allmänt kan jag konstatera att innehållet i boken också justerats en aning under processens gång. Jag gjorde helt enkelt upptäckter om vad som exempelvis saknades, vad som var mindre nödvändigt, eller rentav för svårt att ha med, allt medan jag jobbade med boken. Själva arbetet utfördes i Sibelius (noterna), Ableton Live och Pro Tools (låtarnas ljudfiler), iPhoto (fotografier) samt Microsoft Word (sammanställning av boken). Jag väljer dock att inte beskriva dessa program i någon större detalj, eftersom dessa är hjälpmedel och inte huvudsak i mitt arbete. Jag berättar till vilket delområde i arbetet jag använt ett specifikt program, och bara lite allmänt om själva programmet.

3.1 Att skriva basgångarna och komponera övningslåtarna

Inledde själva processen helt tvärtom mot vad jag brukar göra då jag vanligtvis skriver musik. Trots att jag själv är basist, börjar jag egentligen aldrig med att skriva en basgång då jag komponerar, utan den kommer nästan alltid till rätt sent i processen. Denna gång var det dock av en mycket avgörande betydelse att basgångarna höll en konsekvent svårighetsgrad genom hela låtarna. Jag skrev alltså först en enkel basgång kopplad till varje delområde jag ville ta upp i materialet. Sedan komponerade jag ett musikstycke runt varje baslinje. En av målsättningarna var i att få till stånd ett tillfredställande sammanhang eller en ljudvärld, där eleven med en enkel basgång kan få upplevelsen av att tillföra mycket. Det betyder att låten i sig själv inte nödvändigtvis är enkel, det är bara basgången som är det. Därför har jag också valt att inte ha med någonting i notväg där låtarnas melodi framgår. Dessa är helt enkelt inte menade att användas i ensembleundervisning, eftersom det inte är fråga om nybörjarmaterial i något annat avseende än för basisten.

Gällande vissa låtar hade jag klara förebilder som utgångsläge. Ibland handlade det om ett rytmiskt element, ibland om själva soundet eller produktionen. Vissa av låtarna går också att förknippa med en viss tidsperiod i pop- och rockhistorien. Den anknytningen fanns med i bilden redan i det skedet jag skrev själva baslinjen. Samma gäller kopplingen till det tekniska och det teoretiska, fastän mycket av låtarnas arrangemang och ljudbild kom till under själva inspelningsprocessen. Låtarnas melodier varierar rätt mycket i karaktär. Gällande vissa nummer har jag närmast undvikit att ha med någonting alltför melodiaktigt, utan har snarare lagt till någonting som kan ses som en improvisation eller bara en del av

själva ”groovet”⁵. Detta gäller speciellt om stycket i övrigt har element som lätt för tankarna till en specifik artist, ett band eller en viss era i musikhistorien.

3.2 Inspelning av övningslåtarna

Eftersom dessa tretton övningslåtar har en mycket central roll i boken, kommer jag också att beskriva själva inspelningsprocessen av dessa.

Inledde inspelningarna i oktober-november 2017, efter att jag komponerat klart de första elva låtarna. Började alltid arbetet med en låt genom att programmera trummor enligt mitt grundläggande arrangemang. Ableton Live var mitt viktigaste verktyg för detta ändamål. Ableton Live är ett digitalt ljudbearbetningsprogram där man enkelt kan programmera, och manipulera existerande ljudmaterial såsom loopar med mera. Programmet har även ett förträffligt ljudbibliotek, så alla trumsound, och även en stor del av de synt-baserade ljuden i låtarna kommer härifrån. Programmet är mycket populärt bland dagens musikproducenter, DJ:s och musiker inom elektronisk musik.

Efter att jag var klar med grundläggande trum- och keyboardprogrammering, plockade jag in materialet i Pro Tools, där jag slutförde arbetet. Programmet i fråga är ett av de mest använda inom digital ljudredigering och används i film, television och musikproduktion. Det förträffliga är att dessa två program kan köras samtidigt. I detta fall så att Ableton Live funkar som slav under Pro Tools. Detta gör arbetet mycket behändigt, och öppnar en möjlighet att under processens gång till exempel gå in förbättra både ljud och programmeringar i bägge programmen. Dessutom kan Pro Tools styra tempot på Ableton Live. Funktionen i fråga underlättade mitt arbete helt enormt, eftersom jag i många fall spelade in samma låt i två olika tempon. Det gjorde det möjligt att använda samma programmeringar för versionen i övningstempot och den i det rätta tempot. Bägge programmen är gamla bekanta för mig sedan 10-15 år tillbaka, så jag behövde inte ägna någon tid åt lära mig några nya program för ändamålet.

Det första (så kallade riktiga) instrumentet jag spelade in var själva elbasen. Hur jag gick till väga efter att denna var inspelad, berodde mycket på själva låtens karaktär. Ibland blev det gitarrer, ibland mera keyboards, ibland till och med vokala inslag, allt efter behov! Vid mixning av materialet, gjorde jag i huvudsak två versioner av samtliga låtar, en med och en utan bas. Vissa låtar har, vilket jag redan nämnde tidigare, två olika tempon. Dessa finns i

---

⁵ Kan definieras som rytmisk känsla och dragkraft i ett musikframförande.

hela fyra olika versioner. Utförde arbetet med ljudmaterialet till boken i två perioder. Komponerade och spelade in de första elva låtarna i oktober-november 2017, och de resterande två i januari-februari 2018. Däremellan arbetade jag fram de praktiska övningarna i anknytning till det redan inspelade materialet.

3.3 De praktiska övningarna

Alla praktiska övningar i boken är kopplade till låten i samma kapitel. Om själva låten går ut på att spela öppna strängar, går också gehörs- och notläsningsövningarna ut på samma sak. Efter att jag komponerat och spelat in låtarna, inledde jag arbetet med de praktiska övningarna en låt i taget. I huvudsak har varje kapitel en sida gehörsövningar och en sida som berör notläsning.

För att ytterligare försäkra mig om att mina övningar inte innehöll saker som är alldeles för svåra för en ny basist, spelade jag igenom i stort sett hela materialet med basen vänd åt fel håll. Jag har ju spelat elbas sedan 1980, och i och med det har min egen upplevelse om hur det känns att vara nybörjare hela 38 år på nacken! Jag har ju givetvis under alla år iakttagit mina yngre elever, och via det bildat mig en ganska bra uppfattning om vad som brukar vara krångligt för en ny basist. Denna gång ville jag också uppleva den känslan rent fysiskt, så därför denna något udda metod! I och med detta experiment blev jag, i varje fall i rent fysisk mening, nybörjare. En nybörjare som möjligen har lite för bra koll på vart denne borde ta sig på greppbrädan, men som ändå inte alltid hinner dit!

3.4 Infosidan

Slutligen skrev jag en infosida om varje låt, där jag kortfattat beskriver dess innehåll och vilka kopplingar till det teoretiska och tekniska som finns att hitta. Denna sida riktar sig till läraren. Jag undvek medvetet långa förklaringar, eftersom min erfarenhet säger att ingen instrumentlärare (mig inräknat) vill läsa sådana. Har hört flera kolleger uttrycka sig att det redan finns alldeles för många böcker med för många och långa förklaringar. Ett annat medvetet val är att lämna bort detaljerade bilder om spelställning, fingersättningar, högerhandsteknik och så vidare. Orsaken till detta är att boken i sig inte är ämnad för självstudier. I detta fall är det lärarens uppgift att fylla i denna bit. Vill inte heller låsa fast det speltekniska alltför mycket, vilket detaljerade bilder lätt skulle kunna göra. Innehållet i boken får inte heller vara kopplad till just min specifika spelteknik, utan övningarna och låtarna skall även gå att genomföra på annat sätt.

3.5 Fotografier och visuellt utseende

I denna del av processen upplevde jag mig själv som mest ute på helt främmande territorium. Utgick egentligen helt och hållet från min egen uppfattning om hur jag vill att ett undervisningsmaterial i elbas skall se ut. Eftersom jag redan gjort valet att inte ha med fotografier med koppling till det speltekniska, satsade jag i stället på stämningbilder på olika elbasar. Hade här stor hjälp av min yngre dotter, som både har utrustning och en betydligt större erfarenhet av att fotografera än vad jag själv har. Vi plockade fram instrument av lite olika slag, helst sådana med mycket karaktär i utseendet. Instrumenten fotograferades till exempel på köksbordet, på sofforna i vardagsrummet, eller med kökets blommiga tapet som bakgrund. Efter det valde jag, ganska långt på känsla, de bilder jag ville ha på olika ställen i boken. En bok med bara text och noter ser i grund och botten alltför tråkig ut, vilket kanske är den främsta orsaken till att jag ville ha med fotografier. Dessa kan nog också ses ha en pop- och rockhistorisk anknytning, eftersom det i detta fall är fråga om ett urval bilder på allt ifrån klassiska elbasmodeller från gångna år, till en fem strängad bas som representerar nutid.

Gällande sidor innehållande noter, gjorde jag också justeringar i det visuella under arbetets gång. Noterna ville jag helst ha så stora som möjligt för tydlighetens skull, medan infosidan fick ha mycket större marginaler. Försök att få allt i samma bredd och storlek resulterade i väldigt små noter, så jag gav upp den tanken i ett ganska tidigt skede. Varje nytt kapitel inleds med en infosida med text, följd av tre sidor med i huvudsak noter.

4 Låtarna

Själva låtarna har en mycket central roll i materialet. I detta kapitel beskriver jag kort varje låt och tankar kring dess roll i materialet som helhet. Låtarna har också som uppgift att introducera olika musikstilar från olika årtionden i pop- och rockhistorien, och därmed också olika sätt att spela bas.

4.1 Betong-Rock

I stort sätt alla basböcker som ens i någon mån riktar sig till nybörjare, inleds med övningar på öppna strängar. Det är helt klart en grundläggande och mycket viktig sak att en ny basist i ett tidigt skede bekantar sig med de öppna strängarna. Det hela kan dock i värsta fall leda till att elever redan i inledningen av sina musikstudier utsätts för de mest enformiga, tråkiga och inspirationsdödande övningarna i någonsin.

Även jag inleder min bok med öppna strängar, men jag har i stället valt att ta upp dessa via en liten hårdrocks-låt. Gällande komprymik, går låten i huvudsak ut på att spela ett fjärdedels-baserat hårdrockskompp. Har ytterligare bakat in en sak unga elever ofta ryggar tillbaka inför, nämligen rytmprymiden⁶. Eller snarare, element av denna. Redan i introt rör man sig från helnoter till fjärdedelar. Senare i låten finns även andra kombinationer av dessa notvärden. Utöver de öppna strängarna och det rytmiska, innehåller låtens A-del även strukturen av en 12-takters blues. Hela låten har också en den mycket allmänt förekommande AABA-formen.

4.2 Grus-Blues

Den huvudsakliga tanken med denna låt är att den nya basisten skall få bekanta sig med att trycka ner en sträng. Detta kan nämligen ibland vara lättare sagt än gjort, speciellt för de allra minsta eleverna. För att genomföra låten krävs i princip ett finger på greppredan. Alla toner som behöver tryckas ner, finns nämligen på E, A och D-strängens tredje band. De resterande tonerna finns på de öppna strängarna. Tanken är att allt skall vara visuellt lätt att se och förstå, och även lätt att hantera rent tekniskt. Låten i sig är i princip en 12-takters

---

⁶ En typisk rytmprymidsövning går ut på att man successivt spelar igenom alla notvärden från till exempel helnoter fram till åttondelar och tillbaka. På en mer avancerad nivå kan man även ta med mellanliggande trioler.

moll-blues med en 8-takters brygga⁷. A-delen har ett två takter långt riff⁸ bestående av ackordens grundton och ters, medan B-delen innefattar någonting Walking bas⁹-liknande med en jämn fjärdedelspuls. Eleven får också bekanta sig med en shuffle¹⁰, även om denne ännu inte själv deltar i det triolfraserade i låten.

4.3 Den Envisa Tuggaren

Låtens titel har i detta fall att göra med hur baslinjen låter; åttondelarna tuggar på envist. Utöver att eleven här får bekanta sig med att spela åttondelsbaserad bas, får denne också öva på att hitta grundtonen i ackorden. Ackordföljden i låten bygger G-dur tonartens I, VI, IV och V – steg. Detta är en av de vanligaste ackordföljderna i hela pop- och rockhistorien. Låten ger också en utmärkt möjlighet att öva på att spela med två finger i höger hand, även om den också går att framföra på annat sätt. Låtens ljudvärld och stil hämtar sin inspiration från 80-talet. I notläsningsövningarna fokuseras det på att lära sig hitta grundtonen i olika variationen av låtens ackordföljd.

4.4 Dr. Funkensteins Monster Groove

Tolkning är en viktig del av själva framförandet. Därför gjorde jag valet att i ett ganska tidigt skede presentera hur man med enkla medel kan få mera liv i en basgång. Idén är här, vilket jag också påpekar i boken, att inte bli alltför teknisk och teoretisk med detta. Att hellre låta eleven lyssna på hur fjärdedelar låter då dessa spelas staccato¹¹, och sedan härma resultatet. Här introduceras dessutom möjligheten att ha en basgång med ett repetitivt rytmiskt motiv, mycket vanligt förekommande i funk (vilket även denna låt representerar). Ytterligare nya element är AAB-formen, samt en E-naturlig mollskala i sin helhet i B-delen. Låten i sig har lånat lite av sin grundrytmik, samt vissa produktionsmässiga inslag av en mycket känd låt. Eftersom förebilden är för komplicerad för en ny basist, har jag gjort ett försök att placera in en enklare basgång i en på sätt och vis bekant miljö.

⁷ En del i ett musikstycke som avviker från de huvudsakliga delarna (vers refräng eller A och B), brukar i vanliga fall förekomma mot slutet av låten, men kan ibland också vara en del som bygger över från vers till refräng.

⁸ Ett riff är ett repetitivt musikaliskt motiv, kan bestå av allt från enskilda toner till hela ackord.

⁹ Walking bas är en spelstil där man med oftast en jämn fjärdedelspuls rör sig inom ackorden, eller med små steg rör sig från ett ackord till ett annat.

¹⁰ Beskriver svängets karaktär i en låt. Shuffle har triolunderindelning i grunden, med man spelar i huvudsak det första och sista triolslaget inom varje fjärdedel.

¹¹ Musikalisk term som betecknar att en not skall spelas betydligt kortare än sitt utskrivna värde. I notskrift betecknas staccato med en punkt direkt över eller under notens huvud.

4.5 Testpilot

Precis som i den förra låten, ville jag även denna gång få till stånd en viss igenkänningsfaktor. Det har visat sig att många av de yngre eleverna gillar rätt syntbaserad musik. Problemet med dessa låtar brukar vara att de oftast innehåller väldigt programmerade baslinjer som helt enkelt är orealistiska att spela för en ny basist. Jag har här gjort ett försök att plantera in en elbas i en mera programmerad och syntbaserad ljudvärld. Baslinjen i sig är lite mer rörlig än de som presenterats tidigare och innehåller pentatoniska¹² element. På grund av denna rörlighet valde jag att begränsa det rytmiska till hel- och halvnoter.

4.6 Ja-Maika

I låten Ja-Maika presenteras både reggae¹³ och molltreklanger på samma gång. Utöver det har låten, till skillnad från de tidigare i boken, mera pauser i baslinjen. Eleven får alltså själv uppleva hur effektiva dessa kan vara, och hur stor skillnad det är på själva känslan i basspelet jämfört med till exempel de jämt pumpande åttondelarna i ”Den Envisa Tuggaren” (se 4.3).

4.7 Den Galna Karusellen

Låtens huvudsakliga uppgift är att introducera $\frac{3}{4}$ -dels taktart. Eftersom vals är något unga inte i allmänhet (eller möjligen ens frivilligt?) lyssnar på, gjorde jag låten kort och koncis och med lite av en karusell/cirkus-liknande känsla. Idén är här att eleven får en inblick i vad valstakt innebär, och därigenom få en grund att bygga vidare på i ett senare skede.

4.8 Basistens Hemliga Låda

Detta kapitel tar upp en av de allra mest förekommande kompfigurerna i hela elbassspelet, nämligen det man på engelska brukar kalla ”box-pattern”¹⁴. Detta mönster är mycket vanligt i många olika slags musik från olika håll i världen. Det är dessutom lätt att använda redan i ett tidigt skede av utvecklingen, eftersom det egentligen räcker med att hitta grundtonen i de ackord som kommer emot. Sedan är det bara att upprepa sitt mönster för

¹² Skalor som består av fem toner. De för oss vanligaste dur- och mollpentatoniska skalorna är mycket allmänt förekommande i pop- och rockmusik.

¹³ En musikstil som härstammar från Jamaika. Bob Marley är möjligen den genom tiderna mest framgångsrika artisten inom genren.

¹⁴ En repetitiv baslinje med ett visuellt enkelt fingersättningsmönster. I instruktionsvideon C Blues (Tod Ellsworth, 2015) visas den enklaste och mest allmänt förekommande varianten av ett box-pattern.

varje nytt ackord. I kapitlets praktiska övningar presenteras också olika möjligheter att variera detta mönster, och därigenom öppna nya möjligheter.

4.9 Växla Upp, Växla Ner

Som en naturlig fortsättning på förra kapitlet, kommer givetvis också ett kapitel som behandlar växelbas. Fenomenet i sig är närmast universellt, och element av det kan hittas i nästan alla kulturer. För att göra allt så lättförståeligt som möjligt, valde jag att först presentera grundton-kvint uppåt, därefter grundton kvart neråt, och slutligen kombinationer av dessa. Detta till tonerna av en rätt typisk country-låt med tre ackord.

4.10 Elvis Gamla Bilskrälle

Den huvudsakliga tanken med låten är att bekanta eleven med durtreklanger och enkelt Walking bas-spel över 50-tals rock. Låten innehåller typiska element för genren. I de praktiska övningarna läggs också en del av tonvikten på att spela efter ackordsymboler. Låten kan, på grund av räckvidden som krävs, vara lite mer på den utmanande sidan för de allra yngsta eleverna. Påpekar detta också i infosidans text.

4.11 A Minor Pop Incident

Den mollpentatoniska skalan är en av de mer riffvänliga skalorna i basisten verktygslåda. Har genom åren observerat att många basister med självlärd bakgrund har mycket av de möjligheter mollpentatoniken erbjuder väldigt på klart utan att någon egentligen ”lärt” dem det på någon konventionell väg. Detta kanske på grund av att de fått experimentera fritt, och i lugn och ro fått bekanta med tonmaterialet, oftast via låtmateriel som innehåller skalan. Det är av ett betydligt större värde att utforska tonerna och lära sig ”riffa” runt basen med hjälp av skalan, än att lära sig själva skalan helt mekaniskt bara för visa upp den på ett nivåprov i en typisk fingersättning på en oktav. Det är då man börjar röra sig åt bägge hållen från en grundton, som saker börjar hända. Meningen med denna låt, precis som med alla de andra i boken, är i slutändan att uppmuntra till självständigt utforskande.

4.12 Skalbaggarnas Gånglåt

I denna låt är det viktigaste elementet den rörliga baslinjen genom vilken eleven får utforska F-dur tonalitetens möjligheter i den lägsta positionen på greppbrädan. Låtens karaktär för tankarna till 60-talet, och själva baslinjen är någonting i stil med vad

exempelvis Paul McCartney skulle ha kunnat tänkas spela då det begav sig. Kunde beskrivas som någon slags glad Walking-bas som konsekvent rör sig längs durskalan, utan de kromatiska element som brukar finnas i jazz och blues.

4.13 Den (alltför) Stora Balladen

Tanken med denna avslutande låt, är att på sätt och vis summera ihop lite av allt det som tagits upp i boken. Låten innehåller också några nya element som är till för att förbereda eleven för det som kommer att komma framöver. Själva basspelet innehåller också mer variation än tidigare, och börjar nu närma sig det som förväntas av en basist i en normal kompsituation. Även notbilden ser ut som någonting man kan tänkas råka ut för då man kompar en solist.

5 Diskussion

I detta kapitel behandlar jag i huvudsak de eventuella observationer jag gjort då jag testat materialet på mina elever. Samtidigt vill jag också komma med förslag på saker som kan utvecklas och förbättras, dels gällande mitt eget material, men också gällande andra delområden som på olika sätt har anknytning till mitt eget.

Under själva processen har jag testkört rätt många av bokens övningar och övningslåtar på mina yngre elever, och mellan varven även återvänt till ritbordet för att förbättra saker baserat på mina observationer. Överlag har mina elever reagerat positivt på materialet, speciellt då man kombinerar ”hör och härma”-övningarna i kombination med låtarna. Låtarna i början av boken är också tillräckligt enkla för att en ny elev snabbt kan komma igång med dem, och därmed få den viktiga upplevelsen om att lyckas redan i ett tidigt skede. Har glädjande också lagt märke till att mina unga testobjekt har verkat börja förstå sig på notvärden och pauser med mindre ansträngning än tidigare, vilket jag hoppas mina övningslåtar bidragit till.

Själva avsikten med att ta in lite bruksteori i instrumentundervisningen är, som jag ser det, inte att omkullkasta den konventionella teoriundervisningen, utan att fungera som komplement till den. Har genom åren upplevt att det ännu är alltför många som verkar ta sig igenom hela grundteorin, utan att helt få ihop hur det hela hänger ihop med deras huvudinstrument. Lösningen på problemet behöver egentligen inte vara krångligare än att vi instrumentlärare måste bli bättre på att kommunicera med våra kollegor på teorisidan och vice versa. Har själv tagit för vana att med jämna mellanrum fråga eleverna och deras lärare vad de har på gång i teoriundervisningen, och försökt hitta låtar och övningar med anknytning åt bägge hållen. Ibland lyckas detta bättre, ibland sämre. Här skulle finnas ett ämne för ytterligare efterforskning.

En konkret sak som kommit upp via den respons jag fått från föräldrar till de yngsta eleverna, är att rätt många av dessa skulle ha större intresse att få samverka med andra barn än att gå på timmar med enskild undervisning. Så det vore också läge att utforska idén om gruppundervisning för nybörjare i större utsträckning även på rytmmusiksidan.

Det finns givetvis saker jag i min roll som lärare inte kan påverka på kort sikt. Ett av dem är det stora instrumentet, och de problem detta möjligen medför. På marknaden finns i och för sig även en så kallad ukulele-bas, som med sin 21-tums mensur är betydligt mindre än den i nuläge minsta elbasen på 28-tum. Ukulele-basarna är dock betydligt dyrare, och även

mycket mer ömtåliga än vad typiska små elbasar är. Här skulle det finnas plats för lite produktutveckling i att ta fram en mindre, men ändå fungerande, elbas-modell till ett vettigt pris.

Bland alla de observationer jag gjort under resans gång vill jag ännu lyfta fram betydelsen av att dosera rätt gällande bokens praktiska övningar. Att fastna för länge med till exempel notläsningsövningarna i något av kapitlen är inte till någon större nytta. Önskvärt är att ta upp dessa i den mängd eleven verkar vara mottaglig för, vilket ju givetvis kan variera ganska mycket beroende på dennes ålder och engagemang. Det går alltid att återvända till kapitlet och köra mera övningar då eleven är redo.

Det att jag nu gjort boken klar innebär inte att processen är över. Hittills har jag ju provkört vissa delar av materialet närmast i produktutvecklingssyfte, och trots att resultaten verkar mycket lovande, är jag väl medveten om att det är nu då jag börjar använda materialet mer på riktigt som den verkliga aktionsforskningen kör igång. Har också delat ut materialet åt några kollegor för att få ytterligare input. Reaktionerna på materialet har även här varit positiva, och jag hoppas också på att få mer idéer till möjlig vidareutveckling från detta håll. Har också tankar på att ge ut materialet helt kommersiellt efter att det ytterligare provkörts, och vid behov möjligen ännu omarbetats utgående från de observationer som gjorts.

Ett konkret område för vidareutveckling är hur jag i fortsättningen delar övningslåtarna. En medföljande CD eller minnepinne börjar helt hopplöst höra till det förflutna. Som tillfällig lösning tänker jag nöja mig med att skicka en dropbox¹⁵-länk åt de som önskar använda materialet. I framtiden, och speciellt vid en eventuell kommersiell utgivning av boken, bör detta nog lösas på ett helt annat sätt. Förutom de mera konventionella lösningarna som exempelvis en webbsida, kunde en idé vara att utveckla en applikation för telefon och pekplatta, där man förutom att bara spela upp låtarna, även har möjligheten att steglöst ändra tempo på dessa. Här hamnar vi däremot långt utanför det område jag har kunskap om, så i detta fall behövs någon att samarbeta med.

Och slutligen, i det skede jag började bekanta mig med Musikinstitutet Avonias så kallade kunskapstavlor märkte jag att det jag skissat upp i min grundläggande plan för boken överensstämde förvånansvärt bra med innehållet i de inledande sju kunskapstavlorna. Vissa skillnader finns ju nog, och även vissa avsiktliga sådana. Tanken var ju i detta fall

---

¹⁵ Dropbox är en molntjänst som erbjuder lagring av datorfiler över internet.

inte att kopiera, utan att ta intryck av och bearbeta så att det stämmer för den egna läroinrättningens specifika behov.

6 Sammanfattning

Att utveckla materialet till boken har varit en givande, lärorik och arbetsdryg process, allt på på samma gång. En av de större utmaningarna för mig personligen var, aningen lustigt nog, att hitta på ett namn på projektet. Jag hade redan skrivit någonting i stil med 40-sidor av materialet innan namnet kom till. Tog slutligen, i något slags halvdesperat läge, till allt möjligt från att pyssla med anagram, palindrom och andra ordlekar, tills jag slutligen hade någonting jag kunde leva med!

Har i och med arbetet med boken fått många nya infallsvinklar och idéer som jag framöver kan utnyttja i mitt möte med unga elever. Samtidigt som jag får med mig en bok för nybörjare jag själv kan använda, hoppas jag också att materialet kan vara till hjälp åt andra lärare i en liknande situation som min. Jag har ju inte jobbat hårt med att ta fram materialet bara för att det skall hamna längst ner i skrivbordslådan, utan meningen är nog att det skall utnyttjas.

7 Källförteckning

Ellsworth, T. [Tod Ellsworth]. (2015, 8 oktober). *C Blues (box pattern bass line)* [videofil].

Hämtad från: <https://www.youtube.com/watch?v=6Y0Slodywgs>

Harris, P. (2006). *Improve your teaching – an essential handbook for instrumental and singing teachers*. London: Faber Music Ltd.

Kansanmusiikki-Instituutti. (u. å.). *Näppärit*. Hämtad 2018-04-06, från

<http://www.kansanmusiikki-instituutti.fi/napparit/sv/historia-3/>

Musiikkiopisto-Avonian. (u. å.). *Taitotaulut ja matriisit*. Hämtad 2018-04-11, från

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1apmBMi9CADFSHybEwJo4RKwEkOMrsE6uomyzipHJ8hY/edit#gid=2122935299>

Rönnerman K. (2011). *Aktionsforskning, Kunskapsproduktion i praktiken*. I S. Eklund (Red.) *Lärare som praktiker och forskare – Om praxisnära forskningsmetoder* (s. 53).

Stockholm: Stiftelsen SAF i samarbete med Lärarförbundet.

Skolverket (u. å.). *Målmedveten satsning på aktionsforskning i Varberg* (s. 2.). Hämtad 2018-04-06 från

https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.225658!/M%C3%A5lmedveten%20satsning%20p%C3%A5%20aktionsforskning%20i%20Varberg.pdf